

УДК 373.3.091.31-059.2:373.3.091.313

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВИХ МЕТОДІВ РОБОТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

Аліна Манькута, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0001-8513-7257

E-mail: kravalya89@gmail.com

У статті актуалізовано практично-діяльнісний аспект організації групових методів роботи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» як засіб підвищення пізнавальної активності учнів. На основі проведеного дослідження з використанням теоретичних та загальних методів було проведено аналіз навчально-пізнавальної діяльності здобувачів початкової ланки освіти: основних чинників та об'єктивних переваг використання групових методів роботи в умовах Нової української школи.

Ключові слова: групові методи; групова форма роботи; пізнавальна активність; практично-діяльнісний аспект; інтегровані уроки; молодші школярі; початкова школа; природа.

PRACTICAL ASPECT OF THE ORGANIZATION OF GROUP METHODS OF WORK IN THE LESSONS OF THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD» AS A MEANS OF INCREASE COGNITIVE ACTIVITY OF LEARNER

Alina Mankuta, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department
of Primary Education, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-8513-7257

E-mail: kravalya89@gmail.com

This article examines the use of group learning methods in the “I Explore the World” course as a strategic approach to enhancing the cognitive activity of primary school students within the framework of the New Ukrainian School (NUS) educational reform. Emphasizing the value of a student-centered approach, the study addresses the challenges and benefits of fostering active learning and engagement among young students through group-based activities. It identifies key cognitive levels involved in the learning process – reproductive, exploratory, and creative – and discusses how each contributes to the development of essential competencies such as critical thinking, problem-solving, and collaborative skills.

The article provides a comprehensive overview of theoretical and practical aspects of group learning, including the structure and organization of activities tailored for younger students. It highlights effective strategies for implementing group work, such as role distribution, peer mentoring, collective brainstorming, and reflective discussions, all aimed at encouraging students to become active participants in their own learning. By promoting teamwork, mutual assistance, and peer evaluation,

these methods foster a supportive classroom atmosphere that aligns with NUS objectives, facilitating the social and emotional growth of students alongside cognitive development.

The findings demonstrate that group learning in primary education not only improves academic performance but also cultivates essential interpersonal skills, instills a sense of responsibility, and prepares students for lifelong learning. The article concludes that group learning methods are an invaluable tool for enhancing both individual and collective learning experiences, contributing to the broader goals of the NUS to create an adaptable and innovative learning environment.

Keywords: *group methods; group form of work; cognitive activity; practical-actional aspect; integrated lessons; young learner; primary school; nature.*

Докорінне оновлення, перебудова система Нової української школи забезпечує високу якість педагогічного процесу, особистісно зорієнтованого на розвиток і виховання нового покоління незалежної держави.

На сучасному етапі одним з актуальних завдань початкової школи є становлення діяльнісного підходу учнів як цілеспрямованої розумової активності та інтелектуальної рефлексії навчання молодших школярів.

Оновлення навчального процесу в початковій школі великою мірою залежить від того, як ми будемо підтримувати і розвивати у молодших школярів інтерес до навчання і пізнання навколишнього світу, формувати життєву активність. Інтеграція змісту початкової освіти дала широкі можливості для формування пізнавальної діяльності молодших школярів, так інтегровані уроки «Я досліджую світ», на яких учень вперше формує своє світобачення про живу природу, дуже важливі бо на них навчальний предмет не розглядається лише як джерело інформації, а є способом інтелектуальної діяльності, логічної і структурної обробки матеріалу, залишається переважно спонтанним процесом. У початковій школі необхідно цілеспрямовано формувати елементарні уміння, які б допомагали учневі самостійно вчитися, а ця діяльність потребує від молодшого школяра розвиненої готовності до осмислення поданого матеріалу на уроці, його змісту в цілому і його окремих частин, розуміння сутності природничих понять, термінів та ін [12, с. 266].

Діяльнісний підхід в організації навчання молодших школярів вимагає детального вивчення, перегляду, уточнення та розширення наукових уявлень про визначальні фактори навчальної успішності учнів [7, с. 151].

Мета Нової української школи полягає в тому, щоб створити такі умови навчання, за яких би кожен учень би мав успіхи в знаннях в умовах змішаної форми навчання розвивав свої творчі здібності і був готовим до творчої самореалізації. Тому перед учителем початкової школи постає проблема використання активних форм організації навчального процесу.

На основі досліджень науковців М. Євтуха, Н. Волкової, В. Кравця, О. Тарнопольського, В. Галузинського, М. Фіцули та ін. було з'ясовано, що найменших результатів у навчанні можна досягти за умов пасивного навчання [10, с. 312].

За даними досліджень М. Скаткіна, І. Лернера, В. Дяченко, навчання є процес цілеспрямованої передачі і засвоєння визначеного досвіду, який можна здійснювати по-різному, сутність такого здійснення визначається відповідною формою навчання. У тлумаченні до цього часу визначають загальні форми навчання (індивідуальна, групова, фронтальна) та конкретні (урок, семінар, екскурсія тощо) [14, с. 28].

Науковці І. Бурлака, В. Вихрущ пропонують поряд із загальнонародним поняттям «форма організації навчання» видові – «форма навчальної діяльності учнів».

Ю. Мальований називає «форми навчальної діяльності учнів на занятті» як одну із складових змісту категорії «форми навчання». Систему форм навчальної діяльності учнів на занятті становлять фронтальна, індивідуальна та групова, вони охоплюють весь навчальний процес, і їм властиві всі компоненти цього процесу [11, с. 108].

До найважливіших наукових і практичних проблем вчителя Нової української школи належить широке коло питань щодо розвитку життєвої активності молодших школярів у процесі навчання.

В. Сухомлинський свого часу зазначав, що «майстерність учителя полягає в умінні вчити учнів мислити, кожний педагог повинен виховувати розум учнів, без цього школа перестане бути школою» [6, с. 131].

Пильна увага до проблеми пізнавальної активності учнів у процесі навчання характерна для всіх періодів розвитку школи.

Дослідження останніх років переконує в тому, що пізнавальна активність є передумовою і результатом розвитку дитини. Вона може виявлятися у різних видах діяльності: грі, навчанні, праці. Залежно від змісту діяльності і рівня розвитку учня пізнавальна активність виявляється по-різному. Тому у психолого-педагогічній літературі визначені різні рівні розвитку активності у молодших школярів, а саме:

- а) репродуктивно-наслідувальна активність, за допомогою якої досвід діяльності однієї особи нагромаджується через досвід іншої, засвоєння знань людиною відбувається протягом усього життя, але рівень особистої активності недостатній;
- б) пошуково-виконавчій активності властивий більший ступінь самосвідомості, на цьому рівні треба сприйняти завдання і самостійно відшукати його розв'язання;
- в) творча активність є вищим рівнем, бо саму задачу можна ставити учням, а способи її розв'язання, розв'язування обирати нові, оригінальні [5, с. 126].

Численні дослідження, проведені вченими-психологами та педагогами довели, що тільки активна пізнавальна діяльність самого учня є запорукою його успішного розвитку. Відповідно до цього в НУШ принципово змінився характер навчання: менше стало одноманітної тренувальної роботи, однак зросла кількість самостійних і творчих завдань, спостережень, власних узагальнень, підвищився практичний рівень [9, с. 206].

Отже, мета написання статті полягає в актуалізації практичного аспекту організації групових методів роботи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» як засобу підвищення пізнавальної активності учнів.

Були використанні теоретичні та загальні методи; проведено аналіз навчально-пізнавальної діяльності здобувачів початкової ланки освіти, а також основних чинників та об'єктивних переваг використання групових методів роботи в умовах НУШ.

«Активність – означає свідоме, вольове, цілеспрямоване виконання розумової чи фізичної роботи, необхідної для оволодіння знаннями, вміннями, навичками, включаючи користування ними у подальшій навчальній роботі і практичній діяльності» [1, с. 160]. Вона виявляється в характері сприймання, реакції на нові знання, кількості пізнавальних питань тощо.

Будь-яку самостійну супроводжує пізнавальна активність, це, по суті, готовність (здатність і прагнення) до енергійного, ініціативного оволодіння знаннями, докладання вольових зусиль.

Поняття «активність» є багатограним і багатоаспектним, якщо розглядати його в більш конкретному розумінні, а саме – як «навчально-пізнавальну активність учнів», то це поняття можна трактувати через визначення тих якостей особистості, які виявляються в її прагненні до навчальної діяльності, в тому числі і самостійної, а також у процесі її безпосереднього здійснення у виборі раціональних шляхів досягнення поставленої мети.

Активізація навчальної діяльності веде до суттєвих змін у житті особистості, оскільки, в свідомості учнів відбуваються новоутворення в інтелектуальному і моральному їх розвитку, тобто сприяють становленню учня як індивідуальності.

В навчанні учнів є пізнавальні потреби, мотиви, інтереси є внутрішніми стимулами пізнавальної активності. Процес «задоволення» пізнавальної потреби здійснюється як пошукова пізнавальна активність, спрямована на відкриття невідомого. У процесі навчання, у нашому прикладі інтегрованого курсу «Я досліджую світ», навчально-пізнавальна активність завершується розв'язанням навчальної проблеми, умовами конкретного завдання, особливостями діяльнісного підходу з учнями, породжується пізнавальна потреба, що виникає ситуативно – це і є пізнавальна мотивація. Із пізнавальними потребами і мотивами тісно пов'язана мета навчально-пізнавальної діяльності [5, с. 112].

Мета – це функція потреб: учень передбачає кінцевий результат залежно від них і без мети неможлива його активність, оскільки вона виявляється уже в постановці мети, яка конкретизує потребу [4, с. 157].

НУШ переконує в тому, що важливим стимулом активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є своєчасне визначення в різних формах їхніх успіхів у навчанні. Необхідно також враховувати фактори і причини, що гальмують розвиток навчально-пізнавальної активності, освітні втрати – це насамперед запобігання перевантаженню розумових сил, тривала одноманітність, необ'єктивне оцінювання при виконанні навчальних завдань [8].

Із позиції діяльнісного підходу критерії навчально-пізнавальної активності мають як суб'єктивне забарвлення (відображають ставлення учнів до об'єкта пізнання), так і об'єктивне, тобто оцінюють динаміку пізнавальної діяльності, творчий характер, оптимальність шляхів досягнення пізнавальної мети [3, с. 160].

Такі види діяльності, які визначають специфіку виявлення активності (пізнавальна, трудова, суспільна, ігрова); вольові зусилля особистості у досягненні мети, характер діяльності (ініціативна, самостійна, творча чи репродуктивна, що зводиться до копіювання), слід враховувати при визначенні критеріїв активності учнів.

У кожному виді активності виділяються рівні її виявлення – високий, середній, низький.

Визначення шляхів і засобів їх активізації у навчально-пізнавальній діяльності та вікові особливості молодших школярів є важливими у розвитку особистості. На кожному віковому етапі відбуваються якісні зміни у діяльності, у сприйнятті світу, у свідомості, у ставленні до батьків й однолітків.

Оскільки, учень є суб'єктом пізнавальної діяльності у центрі процесу навчання, який має соціально-педагогічні основи, перебуває його особистість з її ставленням до світу, що пізнається, до співучасників навчально-пізнавальної діяльності, то головним критерієм ефективності уроку повинно стати залучення до навчальної діяльності всіх

без винятку учнів на рівні їхніх потенційних можливостей [13, с. 205].

Пошукова діяльність учнів є результатом їх пізнавальної активності. Така діяльність за умови офлайн навчання добре виявляється в процесі групового навчання. Дослідження свідчать, що в учнів 2–4 класів групове навчання вимагає підготовки їх до нього і може бути виправданим при вивченні лиш повного кола тем, в основі яких приховані суперечності, з'ясування яких цікаво молодшим школярам [14, с. 28].

Групова навчальна діяльність – невелика за складом груп учнів, що діють у межах одного класу є груповою навчальною діяльністю у досягненні загальної мети, яка відбувається спільними зусиллями усіх членів групи, що не ізолює учнів один від одного, а навпаки дає змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і сприяти закріпленню і поглибленню знань, систематизації та узагальненню вивченого матеріалу.

Хвилювання і невпевненість у процесі групової діяльності зменшується за рахунок того, що усі між собою співробітничать і навчальна задача розв'язується індивідуально із елементами взаємодопомоги; виникає можливість вчитися один в одного, що сприяє покращенню контролю і корекції знань.

Наслідки освітніх втрат, в умовах сьогодення, можна подолати саме за умови використання групової форми роботи, оскільки, вона побудована на спільних діях учнів між собою, в активному опитуванні один одного, над виконанням завдань і вправ, перевіркою правильності виконання, оцінюванню результатів навчання кожного члена групи.

Сучасна українська школа, покликана широко використовувати групову форму роботи, що активізує діяльність всіх її виконавців, сприяє організації більш ритмічної діяльності кожного учня, встановлює досить швидкий темп розв'язування навчальних задач, стимулює працездатність кожного учня, де спільні дії сприяють також підвищенню якості спільної роботи, створюється атмосфера довіри, демократизму, формується дружнє спілкування. Така форма роботи полегшує навчання кожного учня, вдосконалює і розвиває його пізнавальну діяльність, забезпечує засвоєння матеріалу.

Важливими перевагами групової форми роботи також є соціалізація учнів в умовах змішаної форми навчання, що свідчить про підвищення активності учнів, яка дозволяє успішніше засвоювати знання формувати уміння і навички [1, с. 160].

Для того, щоб забезпечити високу результативність для здійснення ефективної взаємодії учнів у групі, потрібно цілеспрямовано формувати навчальні групи, уважно визначати консультантів, здатних організувати роботу, налаштовувати кожного учня на навчання. Учитель повинен увесь час здійснювати ретельний контроль за роботою молодших школярів, учити їх співпрацювати при різних видах навчальних завдань: виконанні вправ, рішенні задач, відповідей на проблемні питання, для цього важливо враховувати наявність або відсутність контактів між учнями.

Для успішної роботи, доцільно формувати групи учнів з різними навчальними можливостями, щоб у групах вони були із різним рівнем навченості, інтересами і працездатністю, доповнювали один одного.

Необхідно також враховувати психологічну сумісність, бажання учнів, потенційні можливості для їх успішної спільної діяльності, це необхідно для створення відповідного комфорту, ситуацій успіху. У ході роботи в групах учні початкових класів краще пізнають один одного, тому оптимальний склад навчальних груп формується

поступово.

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», використання групової форми роботи має свої переваги, а саме: 1) обсяг виконаної роботи набагато більший; 2) висока результативність; 3) вміння співпрацювати; 4) формуються мотиви навчання; 5) розвивається рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль.

Ряд вчених виділяють й інші переваги групової роботи: 1) взаємозалежність; 2) особиста відповідальність кожного члена групи за власні успіхи та успіхи один одного; 3) спільна творча активність; 4) можливість працювати в міру своїх сил і здібностей; 5) соціалізація особистості кожного члена групи у процесі діяльності; 6) формування таких рис, як терпимість, готовність визнавати думку інших, відстоювати власну думку; 7) загальна оцінка роботи групи [4, с. 157]:

Ефективними, на наш погляд, на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» будуть такі види роботи в парах, а саме:

«Босс» (один учень читає, інший виправляє помилки).

«Вартовий» (узяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до заданої теми, проблеми, обґрунтувати).

«Спецлабораторія» (зробити критичний аналіз чи редагування лабораторної роботи один одному).

«Тестування» (протестувати та оцінити один одного).

«Журнал подвійних нотаток» (проаналізувати разом проблему чи задачу; сформулювати підсумок уроку; дати відповіді на запитання).

Організацію групової роботи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» слід складати з трьох основних етапів: підготовчо-організаційного; колективно-аналітичного; контрольної-оцінювального.

Першою і головною метою підготовчо-організаційного етапу є створення умов для наступної ефективної роботи груп.

У межах цього етапу відбувається відбір груп, розподіл завдань, надання рекомендацій щодо його виконання, усвідомлення та з'ясування мети, змісту завдання кожному учню.

У ході формування мікрогруп слід доцільно дотримуватися певних умов, що забезпечать доброзичливе ставлення та сприятливий психологічний клімату в групі, такі необхідні для взаємного збагачення учнів.

Головною метою другого етапу є колективно-аналітичне вирішення спільного завдання через його розподіл між окремими учасниками, наприклад: під час вивчення теми «Різноманітність рослин», 3 клас: клас поділяється на 2 групи і кожна з груп отримує завдання. Група 1 «Дослідники» встановлюють ознаки і різноманітність квіткових рослин. Група 2 «Квіткарі» досліджують відмінні риси хвойних рослин від квіткових. Після повідомлення результатів роботи груп, під керівництвом вчителя учні роблять узагальнюючий висновок [3, с. 160].

Іноді доречним буде поділити клас на декілька груп, яким пропонується закінчити написання назви рослини, але за умови, що кожен учень дописує по одному виду. Після виконання завдання учні зачитують результати роботи підгруп з їх обговоренням. За підсумками можна створити групові проекти.

В умовах групового навчання у початковій школі, доцільним буде відомості про природу, що вивчаються: наукові поняття і біологічну термінологію засвоювати саме в

умовах групового навчання.

Основним завданням групової роботи в НУШ є оволодіння учнями нормами співпраці, навчання способом організації спільного обговорення, вирішенню конкретно-практичних задачах, як природничих, математичних, лінгвістичних, які є засобом для проведення такої форми роботи і дають змогу зробити для учнів спільний пошук змістовним, оскільки після того, як правила роботи групою освоєні, акцент переноситься на пошук, конструювання певних способів розв'язання поставлених питань.

Отже, групова робота – унікальна організація уроку. Вона забезпечує діяльнісний підхід між учнями і вчителем, при цьому робить керування педагогом непрямим, саме так, як наголошує Нова українська школа (виступає у ролі фасилітатора, тьютора, помічника), організатора початку і кінця роботи: формулюючи завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями бере участь в оцінці результатів.

Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю молодших школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки молодших школярів обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється із індивідуальної діяльності кожного учня в співпрацю. Учні повинні навчитися домовлятися між собою за короткий проміжок часу, не враховуючи особисті інтереси. Поступово молодші школярі починають відчувати клас частиною свого світу, зацікавленому в підтримці дружніх стосунків з усіма. Така форма роботи, без перебільшення, має велике значення в умовах дистанційної та змішаної форми навчання, що уможливорює підвищення пізнавальної активності молодших школярів у процесі навчання.

Перспективи подальших розвідок в обраному напрямі передбачають вивчення особливостей організації вчителем групових форм роботи на інтегрованих уроках «Я досліджую світ» (їх переваг та недоліків) в умовах «онлайн» навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гільберг Т. Г. Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
2. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. Г. Я досліджую світ: підручник для 3-го класу (у 2-х ч): Ч. 1. Київ: Генеза, 2020. 160 с.
3. Кравцова А. О. Умови створення групових стратегій навчання нової української школи в наступності змісту дошкільної та початкової освіти. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: спец. темат. вип. Київ: Гнозис, 2018. Вип. 6. Т. 2(80). С. 160–167.
4. Кривошопка О. Б. Групові форми роботи в початковій школі. Харків: Основа, 2008. 157 с.
5. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
6. Манькута А. О. Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з молодшими школярами: реалії і перспективи. *Педагогічний альманах*. Херсон, 2023. Вип. 53. С. 131–137.
7. Манькута А. О. Стратегії професійного становлення майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційної освіти. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Рівне: РДГУ, 2023. С. 151–153.
8. Навчальні програми для 1–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> (дата звернення: 01.10.2024).
9. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / redkol.: Бібік Н. М. Київ: Плеяди, 2017. 206 с.

10. Новик І. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 318 с.
11. Піхур О. Нетрадиційні форми організації навчання: переваги та недоліки. *Наука. Освіта. Молодь*. Умань, 2016. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/39.pdf
12. Порядченко Л. А., Олексюк Т. Г. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів. *Молодий вчений*. 2021. Вип. 10(98). С. 266–270.
13. Сапунова Л. А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів у навчальному процесі. *Молодий вчений*. 2013. Вип. 1(41). С. 205–210.
14. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2019. Вип. 19(3). С. 26–32.

REFERENCES

1. Hilberg, T. G. (2021). Nova Ukrainka shkola: tehnologiya navchanya v pochatkoviy shkoli. Kyiv: Geneza [in Ukrainian].
2. Hilberg, T. G., Tarnavska, S. G. (2020). Ya doslidyiu svit: pidruchnik dlya 3 klas (Part. 1–3). Kyiv: Geneza, part 1 [in Ukrainian].
3. Kravtsova, A. O. (2018). Umovy stvorenya grupovikh form strategiy navchanya noviy ukrainskiy shkoli v nastupnosti zmisty doshkilnoiy ta pochatkovoyi osvity. *Higher education of Ukraine in the context of integration into the European educational space*. Kyiv: Gnosis, issue 6, vol. 2(80), 160–167 [in Ukrainian].
4. Krivoshepa, O. B. (2008). Grupovi formy roboty v pochatkoyi shkoli. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
5. Kirik, M., Danilova, L. (2019). Nova Ukrainka shkola: organizaciya diyalnosti ychniv pochatkovikh klasiv zagalnoyi serednoyi osvity. Lviv: Svit [in Ukrainian].
6. Mankuta, A. O. (2023). Modernizaciya profesynoyi pidgotovky maybutnikh vchyteliv pochatkovoyi shkoly do roboty z molodshymy shkolyaramy: realyii i persprktiv. *Pedagogichniy almanakh*. Kherson, issue 53, 131–137 [in Ukrainian].
7. Mankuta, A. O. (2023). Strategiyii profesynogo stanovlenya maiybutnikh vchyteliv pochatkovoyi shkoly v ymovakh dystanciynoyi osvity. *Actyalnyy problemy ta strategiyii rozyitky pochatkovoyi osvity: proceding materials of the III All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Rivne: RDSU, 151–153 [in Ukrainian].
8. Navchalni programy. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> [in Ukrainian].
9. Nova Ukrainka shkola: poradnik dlya vchytelya. Bibyk N. M. (Ed.). (2017). Kyiv: Pleiady Publishing House LLC [in Ukrainian].
10. Novyk, I. M. (2016). Pidgotovka maiybutnikh vchyteliv pochatkovoyi shkoly do diagnostichnogo syprovody rozvytku piznavalnikh interesiv molodshykh shkolyariv. *Candidate's thesis*. Kyiv, 312–318 [in Ukrainian].
11. Pihur, O. (2016). Netradyciyini formy organizacii navchanya: perevagy ta nedoliki. *Nauka. Osvita. Molod'*. Умань. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_2/39.pdf [in Ukrainian].
12. Poryadchenko, L. A., Oleksyuk, T. G. (2021). Rozvytok piznavalnikh interesiv molodshykh shkolyariv. *Molodyi vchenyi, issue 10(98)*, 266–270 [in Ukrainian].
13. Sapunova, L. A. (2013). Rozvytok piznavalnoyi aktyvnosti uchniv pochatkovikh klasiv v navchalnomu procesi. *Molodyi vchenyi, issue 1(41)*, 205–210 [in Ukrainian].
14. Savchenko, O. (2019). Pochatkova osvita v konteksti ideyi Novoyi ukrainskoyi shkoly ta ychniv. *Dyrector pochatkovoyi shkoly, liceyui, gimnazii, issue 19(3)*, 26–32 [in Ukrainian].